

ENTERRAMENTS EN CAVITATS ARTIFICIALS CRIPTES SOTA ROCA

Olius, Cova de la Talaia I.

Pinell, Cova de Sant Sentís.

Rajadell, Balma de Can Bosc.

Riner, Frexinet, Balma de Soler
Brocó, Balma 1.

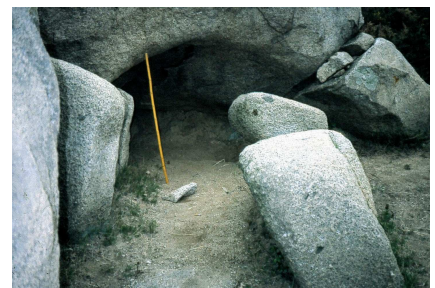
Súria, Balma del Samuntà.

Viver i Serrateix, Racó dels
Ossos de Cal Teuler.

Les criptes sota roca també conegudes com “coves amb façana megalítica”, han estat incloses sense gaire encert dintre del món dels paradòlmens, que són estructures completament diferents i amb una altra intencionalitat; aquests sota roca eren una alternativa econòmica als sepulcres megalítics als quals mossèn Serra i Vilaró va anomenar “Dolmens de pobre”; normalment es presenten com espais tancats sota d'una visera rocosa, després d'haver-hi extret la terra. Moltes vegades aquestes cavitats eren retocades amb lloses plantades verticals, tant en el laterals de la cripta com en l'accés, constituint així una mena de cista amb coberta natural. Les tanques s'efectuaven, si no hi havia caixa sepulcral, amb lloses clavades al sòl de l'entrada, el que ha deixant marques d'encaix en la roca. La curiositat envers la conservació dels cadàvers va arribar fins l'extrem de cobrir a més els cossos amb llosetes. Foren profusament utilitzades durant el neolític final-calcolític i el bronze antic. S'estenen sobre tot per la Catalunya Central i en ambients de pràctiques agrícoles més que ramaderes, doncs pels seus voltants s'hi troben planes fèrtils que encara ara es dediquen a l'agricultura.

En el conjunt d'aquestes cavitats s'observa l'existència d'un alt percentatge d'enterraments majoritàriament incomplets; pel que es pot destriar de la disposició dels esquelets, probablement primer es deixava descarnar en un lloc adient el cos del difunt, fos a l'entrada o en el centre de la cavitat. Quan es tenien d'efectuar noves inhumacions o quan els espais eren reduïts es seleccionaven els ossos d'enterraments més antics i

Santa Coloma de Gramenet, Cau
de les Roques d'en Genís.

Calonge d'Empordà, Cova de
la Roca Negra.

inclús se'n retiraven per fer lloc a les noves inhumacions. Això va portar a la pràctica d'algun ritual que comportava l'enterrament d'esquelets mutilats. Existeix la possibilitat de que els cadàvers es dipositessin dintre de la sepultura sense cobrir amb terra, com succeïa amb les cistes solsonianes del neolític i amb les altres estructures megalítiques. Quan s'hi dipositava aixovar funerari, aquest quasi sempre es situava al costat de l'entrada. Els enterraments retirats s'apilaven pels racons o al llarg de les parets; generalment es tracta d'amuntegaments de cranis o d'ossos llargs, i de vegades d'associacions conjuntes. Moltes vegades es troben els objectes de terrissa dels aixovars funeraris incomplets o objectes amortitzats; aquest fet fa reflexionar sobre la possibilitat de que es tractés d'ofrenes simbòliques.

Entre les criptes sepulcrales sota roca, més recentment excavades, una és la balma dels Ossos de la Torre, a Cornet, terme de Sallent, on s'identificaren dues etapes d'utilització: la primera a principis del calcolític, cap el 2800 aC.;

Sallent, Balma dels Ossos. Crani 1.

i la segona en el bronze antic, cap el 2200-1800 aC

Un altre cas d'enterrament sota roca, és el del Cau de la Guineu, dintre del terme de Sant Mateu de Bages. Aquesta contenia en llur interior una cista feta amb lloses, de 0'40 metres d'alçada, 1'40 metres d'ample i uns 2 metres de longitud; contenia un reompliment d'ossos humans i també com en la cripta descrita anteriorment, l'aixovar era mínim: fragments de ceràmica i un botó de pedra amb perforació en "V". El més interessant de llur contingut era una trentena de cranis humans seleccionats, i un amuntegament d'altres parts de l'esquelet.

Sant Mateu de Bages, Cau de la Guineu.

Una d'encara més recent, es la balma de Fontanet a Torà de Riubregós. Es tracta d'una cavitat natural sota d'un voladís de la cinglera, orientada al sud-oest, en la que es va excavar en el seu extrem sud-oest un espai rectangular d'uns 2 metres de llarg, 1 metre d'amplada i 0'50 metres de fondària per adequar-lo com a recinte sepulcral. Les seves dimensions són 8 '10 metres d'amplada, 1' 90 metres d'alçada i 2 '80 metres d'alçada des de pla de la visera que cau.

Torà de Riubregós, Cova de Fontanet.

A partir del que es coneix es pot dir que segurament es tractaria d'un enterrament de tipus primari, amb manipulació del cadàver postmortem per dipositar nous enterraments el que determinaria la disposició de les restes òssies, dins del recinte sepulcral. La balma no sembla pas que estigués tota tancada amb lloses verticals, sinó que el cobriment de lloses només afectaria a l'espai estrictament sepulcral.

Materials arqueològics dipositats en la col·lecció Jaume Coberó de Torà de Riubregós. Es tracta d'un enterrament consistent en restes d'ossos i ascles de sílex de color blavós, així com alguns fragments de ceràmica llisa medieval.

La cronologia abasta en general del neolític final al calcolític, 3400-2700 aC.

Gràcies a les excavacions realitzades a la balma de la Sargantana a Oliola (La

Noguera), s'ha pogut reconstruir les característiques d'adaptació de l'indret sepulcral. El lloc tenia unes condicions naturals d'aixopluc, les quals foren millorades quan es buidà en gran part la capa d'argiles rogenques. Alhora, i per tancar l'àrea destinada als enterraments, foren posades verticalment i transversal tres grans lloses de marès orientades nord-est/sud-est, que avui dia encara es conserven. Atès que es buidà en temps prehistòrics una àrea més gran de la necessària i, a la vegada com a reforç de la llosa est, es disposaren una bona quantitat de pedres de dimensions mitjanes que suportaven aquesta llosa final d'una de les caixes de pedra. L'àrea nord de l'ossera quedava tancada per la roca de l'abric, mentre que el front d'aquest, el cantó sud, havia estat tancat amb lloses verticals avui desaparegudes i de les quals encara se'n veu alguna caiguda davant de la cavitat. Aquest fet es constata per l'existència d'un rebaix artificial del sòl en sentit longitudinal al llarg de tota l'amplada de l'estructura sepulcral. Aquest solc fa de 20 a 40 cm. d'amplada i hi encaixarien les lloses de tancament, que podrien haver tapat l'entrada totalment o no.

En l'actualitat del recinte sepulcral, que mostra un àmbit de marcada planta rectangular, encara es conserva una llosa en l'extrem est i a l'oest una de gran que suporta una de més petita posada en diagonal al nord, un fragment d'una altra al sud i una de més petita darrera de la més gran. Orientació: sud 180°. Les dimensions interiors de la cavitat són: amplada màxima, 3'50 metres; fondària màxima, 1'90 metres i alçada màxima, 1'10 metres.

L'estratigrafia observada és la següent: hi havia un primer nivell superficial estèril i un segon subjacent en el que s'hi trobaren les deposicions dels cadàvers, així com un, quasi nul material d'aixovar funerari: una punta foliàcia, un gratador sobre ascla, un ganivet amb un front de gratador, un punxó d'os fragmentat i una vora de ceràmica llisa.

Encara no s'ha pogut determinar amb seguretat la quantitat d'individus que foren inhumats, però s'han obtingut restes de no menys de sis adults, un d'ells femení, un adolescent menor de 16 anys i un infant menor de 4 anys. Tots ells eren d'alçada mitjana o baixa. Els cranis, deformats per la pressió de les terres, donaven una falsa imatge d'hiperdolicocefàlia, però es tractava de dolicocefals normals.

De moment es pot precisar, sobre la seva assignació cronològica i cultural, que aquesta oscil·la entre el calcolític i el bronze antic. Si comparem el nostre jaciment amb altres de característiques molt similars i propers geogràficament, es poden esmentar els de Puig Anseric a Sant Miquel de l'Aguda i L'Auditori de Guissona. Entre el 2500-2000 aC.

Una estructura tant o més complexa era la existent a la cova d'Aigües Vives de Brics, al terme d'Olius, on sota d'una visera de roca si va erigir un espai tancat pel davant i pels costats amb lloses verticals. Dintre d'aquesta hi foren enterrats un centenar d'individus

Olius, Cova d'Aigües Vives.

acompanyats d'un ric aixovar funerari, consistent en vasos campaniformes de tipus Internacional i un bol amb decoració del tipus Pirinenc; a més s'hi trobaren un colador de ceràmica del bronze antic, un punyal amb dues perforacions per l'emmanagament, punxons i una punta de sageta, tots ells de bronze; botons prismàtics amb perforació en "V" i una punta de sageta amb aletes i peduncle de tipus campaniforme.

Durant el transcurs de la cultura campaniforme es va efectuar un enterrament en la balma de Llera a Lladurs; l'aixovar d'aquest consistia en un bol amb decoració incisa pirinenca i fragments d'altres dos; dues puntes de sageta de sílex amb aletes i peduncle i una altre amb peduncle llarg, a més d'un botó piramidal de petxina amb perforació en "V".

Aquesta balma es d'origen natural i s'obre en la base d'un bloc erràtic de sorrenca.

Antoni Mañé i Sabat

BIBLIOGRAFIA

Coberó, J.; Garganté, M^a; Oliva, J.; Ros, J. 2000.- Inventari del Patrimoni Arqueològic, Arquitectònic i Artístic de la Segarra, II. Torà. Fundació Jordi Cases i Llebot. Pàg. 78.

Cura, M. 1984.- La Balma dels Ossos de la Torre de Cornet (Sallent, Bages). Informació Arqueològica, 42. Gener-juny. Barcelona. Pàg. 13-17.

Daura, A.; Galobart, J.; Piñero, J. 1995.- L'Arqueologia al Bages. Manresa. Pàg. 87 i segs.

Marcet, R.; Petit, Mª A.; Rovira, J.; Vives, E. 1982. -Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys. Barcelona. Pàg.. 155-157.

Pedro, M. 2006.- Ensayo de ordenación terminológica de las estructuras paradolménicas del nordeste peninsular. Simbolismo, Arte e Espaços Sagrados na Pré-história da Península Ibérica. IV Congresso de Arqueologia Peninsular, (Faro 2004). Promontoria Monográfica 05. Pàg. 157-168. Centro de Estudios de Patrimonio, Centro de Estudios de Patrimonio, Departamento de História, Arqueologia e Patrimonio. Universidade do Algarve.

Pedro, M.- Aproximació a les balmes paradolmèniques del Solsonès. 1r Col·loqui d'Arqueologia d'Odèn. Pàg. 31-38.

Petit, Mª A.; Pedro, M. 2005.- Enterrar els morts. Una aproximació al món funerari prehistòric. Societat Catalana d'Arqueologia. Barcelona.

Rovira i Port, J. 2000.- Apuntes sobre las cavidades sepulcrales con puerta monolítica de cierre y otros sistemas de clausura en Cataluña durante el Calcolítico y la Edad del Bronce: el caso de la cueva del Roc de L'Aliga (La Cerdanya). [Artículo]. Saguntum, 32, p. 187-190. D616/17.

Serra i Vilaró, J. 1923.- El vas campaniforme a Catalunya i les coves sepulcrales eneolítiques. Musaeum Archaeologicum Dioecesanum. Solsona.

Serra i Vilaró, J. 1927.- Civilització megalítica a Catalunya. Contribució al seu estudi. Solsona. Musaeum Archaeologicum Dioecesanum. Solsona.